

Niels Nielsen Møller.

Bopæl: Anneksgården, Matr. 2a i Pederstrup. Senere en gård i Vrå.

Niels Nielsen Møller blev født 14.7.1782 og var søn af Niels Nielsen Møller og hustru Maren Andersdatter i Nørre Vinge, Synderlyng herred, Viborg amt.

15.1.1806 mødte i Rødding præstegård enkemanden af Vrå Søren Ollesen med sine to døtre. Maren Sørensdatter, der ønskede at blive gift med ungkarl Niels Jensen af Foulum og Ane Sørensdatter med ungkarl Niels Nielsen af Vinge. Begge hold blev gift 31.1.1806 i Rødding kirke. Noteret i Pederstrup KB 1773-1813 side 426 (opslag 223).

Niels Nielsen Vinge, 29 år, fæster gård i Pederstrup, som Søren Madsen sidst påboede og nu fratræder. Hartkorn: 5-0-0-1. Sødal fæsteprotokol 9.3.1811. Side 543 (opslag 342). Også synsforretning.

Sagen mellem sognepræsten, godsejeren og Niels Nielsen Møller:

Fjends-Nørlyng herredsfoged. justitsprotokol 1813-19 og Fjends-Nørlyng herredsfoged. Kopibog til justitsprotokoller 1804-1817.

Side 254. Brev afsendt 30.11.1814 af sognepræst Bastrup til Rødding, Løvel og Pederstrup sogn til stiftamtmand Blom i Viborg.

Da Deres højvelbårenhed under 29.8.1814 i anledning af min den 12.2.1814 beden underdanigst indgiven klage bestæffende Rødding, Løvel og Pederstrup sognekalds nægtede rettighed til landgilde 4 tdr rug årlig af anneksgården i Pederstrup, gunstigst haver meddelt mig Deres formaning, så beder jeg underdanigst, at såvel herlighedsejer Hr. proprietær Tolstrup til Sødal som fæster Niels Nielsen Vinge i Pederstrup med mig det først muligt må indkaldes til forligelseskommissionen for at prøve om nogen mindelig forening kan finde sted.

Derefter blev der indkaldt til et forligelsesmøde den 9. december 1814. Der blev afholdt møde, men der blev intet forlig. Derfor skulle sagen afgøres ved domstolen.

Side 254b. Den 14.12.1814 sendte Niels Nielsen Vinge/Møller et brev til præsten, Bastrup.

At der intet bemærkedes den 9. december sidstleden, da Deres velerværdighed havde indkaldt mig til forligelseskommissionen om at yde deres anneksgård, som jeg har i fæste, landgilde til præsten 4 tdr rug årlig, må De ikke fejlskrive mig en modvillighed fra min side. Min formand har ikke ydet den til præsten og af mig er ingen krævet fordi De i Deres første embedsår lovede den. Imidlertid da jeg af mit fæstebrev indestår min forpligtelse til svare denne landgilde og der i stiftsbogen findes, at den er 4 tdr rug, så gør Dem hermed det samme tilbud, som jeg den 9. december gjorde i forligelseskommissionen at betale denne landgilde 4 tdr rug årlig, når de vil søge at udvirke for mig befrielse for at svare herlighedsejeren proprietær Tolstrup til Sødal fuld hoveri som af en anden gård i byen. Mit fæstebrev forbinder mig til endskønt jeg ikke troer ret er overensstemmende med de kongl anordninger fra det øjeblik jeg erholder lindring i denne byrde lover jeg at betale Dem alt hvad Dem for Deres embedstid kunne tilgode af bemeldte landgilde og siden fremdeles årlig uden mindste vægring skal jeg betale alt hvad fæstebrevet pålyder mig, og desuden 4 tdr rug til sognepræsten så må jeg omsider af armod forlade gården. Dette mit brev beder jeg må ledsage deres forestilling til det høj. kongl. danske kancelli, da jeg ved at De underdanig vil forestille sagen om det muligt kunne befrie mig for at indvikles i en kostbar proces imod Dem om præstekaldets rettighed De agter at indtale når det blev det høj. kongl. kollegium bekendt, at jeg ikke af tvisteligste men frygt for min og min families ? for disse omstændigheder ikke kunne tilfredsstille Deres fordring.

Pederstrup den 14. december. Ærbødigst Niels Nielsen.

Oplysning. Niels Nielsen Vinge nævnte flere gange, at han ikke ville være fri for hoveri; men at han ikke vil forrette noget, som var ubestemt.

På side 121 nævnes: Kancellerråd Fogh havde udtalt til mødet den 10.5.1814: "hvad talen om ubestemt hoveri angående, da er denne så skadesløs og ubestemt, at der nu ikke lader sig svare andet derpå end, at der længe før nærværende Sødalejers tid er indgået en siden upåanket og usvækket hoveriforening, om hvilken der desuden ikke er spørgsmål under denne sag.

13.6.1815. Proprietær Tolstrup til Sødal og Niels Nielsen Møller sammen med deres sagførere mødte i retten i Viborg.

Tolstrup havde frafaldet synet af fæstegården, da der kun var ganske lidt mangler, og Niels Nielsen Møller havde givet løfte om at få det i orden.

Nu krævede godsejeren at få sit tab for uforrettet hoveri siden 1. maj 1814. Med grundlag af hoveriforeningen for Sødal havde han udregnet, at Niels Nielsen Møller årligt skulle indtage 5 á 6 skæpper bygsæde. Han havde taget det mindste tal og skønnede, at den tid at udkøre gødningen, sprede den, pløje, harve og så bygsæden 1814, udfordrer 8 spanddage og ½ gangdag som ansættes til

	24 rbd og 3 mrk.
Ligeledes for 1815	24 rbd og 3 mrk
At fælde 3 skp bygland i 1814 til afgrøden, 2 spanddage	6 rbd
Rugen at så i 2 års gøder, nemlig 10 skp land, 4 spanddage	12 rbd
Havresæden i et lige areal 1815, 5 spanddage	15 rbd
Rug, byg og havre at høste, 6 gangdage	7 rbd og 3 mrk
Kornets indkørsel samme år, 1½ spanddag og 1½ gangdag	6 rbd
Engen at slå 1814, 4 karle med hølær på Pederstrup enge og en karl med hølær på Bouunholms eng	10 rbd
At hjemkøre høet fra disse enge, 2 spanddage	6 rbd
Til møjblending i 1814 til 1815 års afgrøde, 2 spanddage	6 rbd
De 20 gangdage efter foreningen til at skære tørv og slå lyng med videre 1814	20 rbd
Af de 9 spanddage 1814 efter samme dokument til at hente tørv, lyng, ?korn etc som de øvrige bønderkunne forrette 3, hvorfor og han her ansættes 3 med	9 rbd
Af dette antal spanddage har bønderne i år forrettet, nemlig hentet lyng i Toustrup hede anføres til	3 rbd
Til lyngslættene haver de forrettet gangdage som anføres med	3 rbd
Af de 4 gangdage til skudtørvene har de forrettet 2, og derfor bliver en rest med	3 rbd
Af 2 gangdage til skudtørvene har de forrettet 1, som anført til rest med	1 rbd og 3 mrk

Da intet videre skyld forlangtes af os, sluttede vi forretningen som bekræftede med underskrift.

Ut supra Ole Christensen, Niels Andersen 157 rbd

Side 253. 11.7.1815. Proprietær Tolstrup til Sødal og Niels Nielsen Vinge indstævnes til herredets ret, som sædvanlig tid og sted holdes på rådhuset i Viborg tirsdagen den 11. juli, for der at se dokumenter irettelagt, høre påstand og lide dom med omkostninger. Den første havde han som herlighedsejer af en anneksgaard i Pederstrup formentlig har pålagt denne flere byrder og som ejer han er berettiget til, da landgilden er tillagt Rødding præstekald, og den sidste fordi han grundet på

disse sig formentlig for mange pålagte byrder, vægrer sig ved at erlægge landskylden af den ham i fæste forundte anneksgaard, til præsten i Rødding. Til bekræftelse under mit navn og segl. Bastrup.

Side 253b. Bastrups oplysning til retten samme dag. Han skriver bl.a. "for deres forskende blik vil det ikke være fejlsomt, at proprietæren uberettiget har bebyrdet anneksgården med overdreven hoveri, da proprietær Tolstrup kun er herlighedsejer og berettiget til landgilden. Jeg påstår derfor, at det anneksgården i Pederstrup urettelig påbyrdede hoveri nedsættes til lovbestemte, nemlig til ¼ part med en helgård, og præsten i Rødding tilkendes den af fornævnte anneksgaard resterende landgilde fra hans tiltrædelse i embedet 1813, og at de indstævnte en for begge og begge for en tilpligtes at betale mig et passende sallarium for sagførelsen" Viborg, den 11. juli 1815. Bastrup.

21.11.1815. Der blev indkaldt 3 vidner: Christen Jespersen, Niels Christensen og Jacob Nielsen, alle af Pederstrup. De fortalte alle, at Niels Nielsen Møller havde bedt dem om at sige til Tolstrup eller ladefogeden, at han var villig til at forrette hoveri, når han blev tilsagt det.

13.12.1815. Proprietær Tolstrup blev indkaldt til herredsretten til oplysning i den mod Niels Møller til fæsteforbrydelse anlagde sag. Som vidner var indkaldt Jacob Andersen og Villum Olesen i Pederstrup for at afgive vidneforklaring om at Niels Møller har tilbudt Hr. Tolstrup hoveri, når han dertil med de øvrige blev tilsagt.

27.2.1816. Sagen var forliget, men blev udsat til næste retsdag, hvor forliget skulle fremsættes.

5.3.1816. (side 277).

Til min husbonde Hr. proprietær Tolstrup til Sødal.

Da jeg er kommet til kundskab om, og nu indser, at jeg har fået min dom som min husbond såvel i henseende til nægtelse af hoveri, som modsættelse af den mig anviste lod ved Pederstrup bys velgørende udskiftning, så bønfaller jeg ? herved om forlig, som jeg håber og beder De vil antage på følgende vilkår.

1. At jeg betaler enten til Dem eller Sagfører Hr. Kancelliråd og advokat Fogh i Viborg for efterladelse af hoveri og i forhør omkostninger 200 rbd, skriver to hundrede Rigsbankdaler, hvilket jeg erlægger til hvad tid de påbedes.

2. Betaler jeg straks til præsten i mulkt 10 rbd, skriver ti rigsbankdaler til deling mellem Løvel og Pederstrup sogn.

3. Fra dato antager jeg hoveriet, som forhen og lover Dem som i ethvert andet tilfælde at vise min husbonde hørighed og lydighed og

4. da jeg ved nøjere overvejelse ser og skønner at kan være tjent med de mig anviste lodder og finder, at de er overensstemmende med rigtig udskiftning, så antager jeg herved samme og ønsker tilligemed mine medgrander byen udskiftet så hastig muligt, hvilket jeg ej tvivler at præsten Hr. Bastrup jo vil antage, da jeg er kommet til forlig med ham, om den afgift jeg skal svare ham af gården.

Det følger sig selv, at den forening som er indgået imellem ham og mig tilligemed mine øvrige medbeboere bliver til regel for os med udflytningen.

Dette anbuden forlig forbinder jeg mig at vedkende i retten når sagen der foretages og til hvad tid jeg derom tilsiges, hvormed jeg således beder den må bortfalde.

Pederstrup 5. februar 1816. Niels Møller.

Af skånsomhed mod min bonde antager jeg det gjorte forslag til forlig. De 200 rbd betaler Niels Møller til Hr. Kancelliråd Fogh til hvad tid det påfordres eller aftales.
Sødal den 5. februar 1816. Tolstrup.

At Niels Møller således har forliget den proces han havde for retten med Hr. Tolstrup kan jeg intet have imod.
Rødding den 5. februar 1816. A.Bastrup.

Da jeg har fået temmelig vished for, at Niels Møller har været forført, selv af den mand, hvis stilling gives ham ufortjent til og hvis nærmeste kald det var at lede folk på ret vej, så eftergiver jeg med den fuldmagt jeg har ham de i 2. post bestemte 10 rbd mulkt.
Viborg 5. marts 1816. Fogh.

27.2.1816. Side 291. Forliget blev fremlagt (henvist til fol. 277 i en anden bog). Niels Møller var til stede og betalte til Hr. Fogh 100 rbd og lovede at betale de øvrige 100 rbd til næstkommende juni. Sagen udgik derefter af retten.

12.3.1816. Side 278. Kancelliråd og advokat Fogh, der overhørte alle retssager i retten for at påse, at alt gik lovligt for sig, beskrev sin harme over denne sag. Her er lidt forskellige udpluk af hans kommentarer:

1. Den barmhjertighed der skal have motiveret højærværdigheden til al tid, så længe efter at han havde fået beneficium, står i mådelig harmoni med hans øvrige adfærd og sag. Den står her som et fromt bedrageri mod sandheden og hans modpart. Sandt er det, at indstævnedede intet hellere ønskede end forlig, og at han derfor ville have gjort et betydeligt offer, men når han nærmede sig højærværdigheden herom, lød svaret ungefær som så: Vig bort fra mig, jeg kan gøre dig til en 3. marks mand. Dit ve og vel ligger i min hånd, og jeg skal vide at traktere dig. Og han vidste det. Man ser en prøve af hans fornemme tankemåde i den påstand han lod gøre, efter at han havde båret på det stakkels brev så længe, så længe.

2. Han havde ingensinde villet indlade sig på forlig og bestemte vilkårene derfor. Indstævnedede er ikke selv forhørt med sit brev, skønt han ved sig fri for, at ville have sagt højærværdigheden noget graverende; men han har derfor også erklæret, og det sker nok engang, at ethvert ord som præsten finder tvetydigt eller fornærmende skal være dødt og magtesløst, anses indskrevet som uforanlediget. Og skulle dette ikke være højærværdigheden ære og revanche nok, så tilbyder indstævntede endnu at gøre en daler til de fattige.

3. Når højærværdighedens agtelse erkendes i al sin glans og herlighed, må han ikke ville mere, og domstolen kan ikke give ham mere. Og næppe burde han have nærmet sig disse. Det forseglede brev kunne han have læst og brugt, om ikke smukkere så dog bedre, end han nu gør. Men nu. Jeg er vidneparten thi indstævntede har omhyggeligen kundgjort brevet. Digt! Jeg opfordrer citanten til at bevise, at brevet på nogen måder er kundgjort fra indstævntes side.

4. Bonden opgiver herved sit hele liv fra sin vugge til nu til højærværdigheden og prokurators inkquisition, og han erklærer sig æreløs. Derfor sørger han over denne sag, derfor erkender han selv sit uheldige om en uskyldige skriveri. Endeligen er han en såre fattig mand, som enhver forfølgelse, enhver udgift rammer hårdt. Dette burde præsten ikke heller glemme i sin påstand; - men han glemte det! Var målet så fyldt? Var agtelsen så reddet?
Viborg, den 12. marts 1816. Fogh.

Brev fra Niels Nielsen Møller til godsejeren på Sødal af 1.5.1817.

Da jeg som Fæstebonde under Sødal af Annexgaarden i Pederstrup, hvoraf en del af Landgilden ydes til Sognepræsten, har i sin tid, gennem nuværende Sognepræst Hr. Bastrup tilkendegivet Deres Velædelhed som ejer af Sødal, at jeg ville fratræde min ifæstehavende gaard til 1. Maj i dette aar, hvilket De har erklæret sig tilfreds med, saa requires De herved til i Dag den 1. Maj 1817 at modtage Gaarden og dens Besætning m.m. i overensstemmelse med Overleverings Forretningen afhandlet ved Herredstinget den 22. Januari 1811.

Da jeg agter i Dag at fraflytte gaarden, og at tiltræde min Kjøbte Ejendom i Vraa; men dersom De ikke finder afleveringen, skønt jeg meget har forbedret Gaardens Bygninger, svarende til Overleveringen og Synsforretningen ved Fratrædelsen altså unødvendig. Da skal jeg, om De finder fornødent at lade fratrædelsen optage, lade alt aflevere, som det i Aar ifølge Fæstebrevet og tiltrædelses Synsforretning, og til den Ende lade en tilsynsmand forblive ved Gaarden, indtil Synsforretning ifølge lovlig Omgang bestemmer min Pligt.

Dette lader jeg Dem ankyndige ved Sognets stevningsmand, og forventer jeg, at De ifølge deraf modtager Gaarden, enten uden Syn, eller paa lovlig Maade ved Syn. I andet Fald forbeholder jeg mig alt lovligt.

Pederstrup den 1. Maj 1817. Niels Nielsen Møller

Niels Nielsen Møller død 31.1.1847, 65 år. Gårdmand i Vrå.